

YAZAR-HAYAT-ESER BAĞLAMINDA MUSTAFA KUTLU'NUN “UZUN HİKÂYE” ADLI ESERİNİN TAHLİLİ*

“AN ANALYSIS OF “UZUN HİKÂYE” BY MUSTAFA KUTLU IN THE CONTEXT OF WRITER-WRITER’S LIFE-HIS WORK”

Necati TONGA**

Özet

Fikir ve Sanatta Hareket dergisinde yayımladığı desen ve hikâyelerle sanat hayatına atılan Mustafa Kutlu, son dönem Türk edebiyatının en önemli hikâyecilerinden biridir. Mustafa Kutlu, hikâyelerindeki tematik açılımlar, yeni biçim ve üslûp denemeleri ile şimdiden Türk edebiyatı tarihlerinde hak ettiği yeri almıştır.

Daha önce Klâsik Şark üslûbundan hareketle hikâyeler yazan Kutlu, 2000 yılında yayımladığı Uzun Hikâye adlı eseri ile birlikte bir uzun hikâye dönemine girer ve art arda uzun hikâyeler yayımlar. Biz bu çalışmamızda, yazarın bu uzun hikâye döneminin ilk eseri olan “Uzun Hikâye”yi tahlil etmeye çalışacağız.

Uzun Hikâye, Bulgaristan Göçmeni Ali ile oğlunun başından geçen olayların göç olgusu zemininde ve nostaljik bir atmosferde anlatıldığı uzun bir hikâyedir. Uzun Hikâye'nin en dikkat çeken tarafı, otobiyografik özellikler göstermesidir. Oldukça akıcı bir dil ile kaleme alınan Uzun Hikâye'de anlatılanlar, yazarının hayatındaki bazı olay ve kahramanlarla paralellik arz eder.

Makalemizde yazarın adı geçen eseri, klâsik tahlil plânlarındaki olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslûp gibi unsurların yanı sıra “*esere yansıyan yazar*” ve “*edebî eserde gerçekliğin boyutu*” noktalarından hareketle incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, Uzun Hikâye, otobiyografi, yazar, hayat, eser

* Süleyman Demirel Üniversitesi tarafından 23-26 Ekim 2007 tarihlerinde düzenlenen I.Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiri metninin geliştirilmiş şeklidir.

** Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Kırıkkale, necatitonga@mynet.com

Abstract

Mustafa Kutlu who started his art life with designs and stories he published at Fikir ve Sanatta Hareket is one of the outstanding story writers of recent Turkish literature. Mustafa Kutlu has taken part in the history of Turkish literature he deserved with the help of thematical style, new forms and stylistic trials.

Having written considering the Classical Eastern Style, Kutlu has started a long story period just after the work he published in 2000 named Uzun Hikâye and has published long stories continually. In this paper, we are going to analyze Uzun Hikâye which is the first work of the writer in his long story period.

Uzun Hikâye is a long story telling the incidents immigrant Ali and his son experienced in the context of migration as a notion and in a nostalgic atmosphere. The point which attracts the attention in Uzun Hikâye is its being in an autobiographical nature. The incidents told in Uzun Hikâye which was written with a quite fluent language and show parallelism with some of the writer experienced and the characters he met in his life.

The work of the writer mentioned in our paper is going to be analyzed according to plot, characters, time, setting, language and style together with reflections to the work in terms of writer and realization.

Key Words: Mustafa Kutlu, Uzun Hikâye, autobiography, writer, writer's life, work.

a. Giriş

Fikir ve Sanatta Hareket dergisinde yayımladığı desen ve hikâyelerle sanat hayatına adım atan Mustafa Kutlu, hikâye kitaplarında kullandığı teknikler ve geliştirdiği hikâye tarzı ile son dönem Türk hikâyeciliğinin en önemli isimlerinden biridir.

O; ilk hikâye kitapları olan Ortadaki Adam ve Gönül İşi'nde Fikir ve Sanatta Hareket dergisinin dünya görüşü doğrultusunda oluşan *Anadoluculuk* fikrine paralel olarak, Anadolu hayatının gerçeklerini, hükümet ve aydınların ihmallerinden yılmış, toprağı verimsiz bırakılmış memleketimizin ve insanımızın türlü görünüş ve hâllerini yansıtmıştır.

Kutlu, daha sonra yayımladığı hikâyelerinde, son otuz yıl içerisinde gözle görülür bir sosyal değişme yaşayan Türkiye'de kapitalistleşmenin getirdiği problemleri; köyden şehre göç, sosyal değişme, doğu-batı çatışması, aşk, çevre... gibi kavramlar etrafında ve estetik bir boyutta gözler önüne serer.

Başlangıcından günümüze, kitaplaşmış hikâyelerinden hareketle, Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliği dört dönem altında incelenebilir:

1. Dönem(1968–1979):Ortadaki Adam ve Gönül İşi bu dönemin ürünleridir. Bu dönemde, yazarın Sait Faik ve Sabahattin Ali tesirinde olduğu gözlemlenir. Yazar, bu döneme ait hikâyelerini tekrar yayımlamamıştır.

2. Dönem(1979–1995):Yazarın Klâsik Şark üslûbundan hareket ederek kendi hikâye tarzını bulduğu ve hikâyelerinde “sosyal değişme” hâdisesini bütün yönleriyle işlediği dönemdir. **Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir ve Sır** bu dönemin ürünleri olarak değerlendirilebilir.

Bu dönem hikâyeleri, gelenekteki tahkiye unsurlarımızdan hareketle, özellikle kıssa geleneğinden faydalanılarak kurgulanmıştır. Kitaplardaki hikâyelerin her biri müstakil birer hikâye olduğu gibi, hikâyeler kitap hâlinde de bir bütün teşkil ederler.

3. Dönem:(1995–2000):Yazarın hikâyecilik serüveninde bir nev'i ara dönem olarak nitelendirilebilecek bu dönemde kaleme alınan eserler **Hüzün ve Tesadüf** ile **Arka Kapak Yazıları**dır. Yazarın bu iki eserinde, çoğu hikâye olmakla birlikte deneme kutbuna yaklaşan bazı metinleri de neşrettiği görülür.

4. Dönem(2000–2007): Kültür değişmesi olgusu arka plâna itilmekle birlikte sosyal zeminden kopulmaksızın, bireylerin içlerinde olup bitenlerin aksettirildiği, çocukluk, aşk, çevre, köy-kasaba-varoş hayatı... gibi mevzûların daha çok nostaljik bir tarzla işlendiği dönemdir. Bu dönemde yazar, hikâyelerini genel olarak uzun hikâye formunda kaleme almıştır. **Uzun Hikâye, Beyhude Ömrüm, Tufandan Önce, Mavi Kuş, Rüzgârlı Pazar, Chef, Menekşeli Mektup, Kapıları Açmak** bu dönemin ürünleridir.

Biz bu makalemizde yazarın Uzun Hikâye adlı eserini tahlil etmeye çalışacağız:¹

b.Uzun Hikâye'nin tahlili

“Her roman aslında bir otobiyografidir.”

André Malraux

Uzun Hikâye, isminden de anlaşılacağı üzere bir uzun hikâyedir ve eser yüz on beş sayfalık hacmi ile romanın kapısında duran ama sanki hikâye olarak kalmak isteyen bir yapı ile karşımıza çıkar.² Kutlu, eserine bu tevriyeli ismi seçmekle hem

¹ Çalışmamız Uzun Hikâyenin ilk baskısı esas alınarak hazırlanmıştır: Mustafa, Kutlu, *Uzun Hikâye*, Dergâh Yay., İst., 2000, 115s.

² Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye'den önce yayınladığı hikâye kitaplarında da bu durumu gözlemlemekteyiz: Yazar, *Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Sır* adlı eserleri ile Türk

tür adını koymuştur, hem de eserde anlatılacakların "uzun hikâye" dedirtecek kadar girift olduğunu belirtmek istemiştir.

Uzun Hikâye'nin konusunu; kısaca, "adı daha sonra sosyaliste çıkacak Bulgaristan göçmen Ali ile oğlunun başından geçenler" olarak belirleyebiliriz. Romana açılımları olan içtimaî bir tablonun sergilendiği Uzun Hikâye'de Mustafa Kutlu, Bulgaristan göçmeni Ali ile oğlunun başından geçen olayları, sürekli bir yer değiştirme zemini içerisinde ve çocuğun bakış açısı ile anlatır.

Eser, iki bölümden oluşmakta ve hikâye içinde pek çok hikâyeden müteşekkil bir görünüm sergilemektedir. Uzun hikâye şu cümlelerle başlar:

"Ben o zamanlar on altı yaşındaydım, lise birde. İnce uzun bir oğlan. Saçlarım kirpi gibi dik duruyor; ne yana, ne geriye taranmıyor, beni deli ediyordu.

Babam 'İnatсын inat... İnatçı adamın saçı yatmaz. Dedene çekmişsin besbelli. Keşke annene benzeseydin" diyordu.

Keşke..."(s.7)

Uzun Hikâye'nin ilerleyen sayfalarında; bu ben-anlatıcı, geçmişini, bir fotoğraflar silsilesini takip eder gibi anlatmaya başlar. Anlatıcının zihninde canlanan ilk şey, "vagondan bir ev"dir. Yazarın **Arka Kapak Yazıları**'ndaki '5402'³ adlı hikâyesi, otobiyografik izler taşıması sebebiyle Uzun Hikâye ile benzerlik gösterir. Bu hikâyede de yazar, hikâyesini bir çocuğun ağzından kurgular. 5402'de de; Uzun Hikâye'deki "vagon ev"e benzeyen, önünde küçük bir bahçe olan, kenarından ırmak geçen vagondan bir ev vardır. 5402 adlı hikâyede

edebiyatında hikâyenin değişik bir şekil kazanmasını sağlamıştır. Yazar, bu eserlerini Klâsik Şark hikâyeciliğinden hareketle, gelenekten faydalanarak kurgulamıştır. Bu hikâye kitapları, kısa hikâyelerin birleşmesinden oluşmakla birlikte, hikâyelerdeki kahramanlar çoğunlukla ortak ve kitaplar içindeki her bir hikâye diğerleriyle bağıntılıdır. Bu sebeple, bu eserler de romana yakın bir yerde durmaktadır diyebiliriz. Mustafa Kutlu, örneğin Yokuşa Akan Sular'da Cevher Bican'ın büyük şehirde başından geçenleri, Yoksulluk İçimizde'de kültürel değişim olgusu çerçevesinde Engin ile Süheylâ'nın uzun hikâyelerini yine romana yakın bir yerde duran, ama hikâye olarak kalan bir şekilde kurgulamıştır. Bu özellik de Cumhuriyet dönemi Türk hikâyeciliğinde Kutlu'ya özgünlük kazandırmaktadır. M.Kayahan Özgül, *Edebiyatın Melez Güzelleri* adlı makalesinde bu sebeple Mustafa Kutlu'nun *Yoksulluk İçimizde* adlı eserini, *melez edebî eserler* içerisinde örnek göstermiştir.(M.Kayahan, Özgül,*Kandille İskandil*, Hece Yay.,Ank., 2003,s.245)Kutlu'nun hikâyeciliğimizde yaptığı bu yenilik hakkında daha fazla bilgi için bkz: Şerif, Aktaş, "Hikâyeciliğimizde Yeni Bir Tarz:Yoksulluk İçimizde", Türk Edebiyatı, Şubat 1984, S.124, s.74-76

³ Mustafa, Kutlu, *Arka Kapak Yazıları*, Dergâh Yay., İst., 1995, s.98-118 [Kutlu'nun hikâyelerinde göç olgusu çok sık karşımıza çıkar. Hikâyelerde karşımıza çıkan trenler, vagondan ev, istasyonlar yazarın hayatındaki göç olgusunun eserlere yansması olarak nitelendirilebilir. Beşir Ayvazoğlu'nun *Defterimde 40 Sûret* adlı eserinde Kutlu ile ilgi aktardığı bilgiler, hikâyelerde karşımıza çıkan bu vagondan evin, trenlerin, istasyonların kaynağını göstermesi bakımından önemlidir: "Mustafa Kutlu'nun çocukluğu, yedi yaşına kadar, babasının sık sık yer değiştirmesi yüzünden, o nahiye senin bu nahiye benim, dolaşmakla geçer. Şuuru uyandığında, Kemah'ın Kamerik nahiyesinde, yörenin ünlü beylerinden Sarıoğulları'nın geniş bir arazi ortasındaki kır evinde oturmaktadırlar. Nahiye kiralık ev bulunmadığı için yerleşmek zorunda kaldıkları bu 'yalnız ev', Kutlu'nun hayatında ve hayal dünyasında çok önemli bir yer tutar (...) Bu ev, bu istasyon, asker dolu trenler, biraz öteden geçen Fırat, karanlık geceler, kar, gecenin sessizliğinde yankılanan tren düdükları ve kurt ulumaları..."(Beşir Ayvazoğlu,*Defterimde 40 Sûret*, Ötüken Yay., İst., 1996, s.164-165).

yazar; vagon dan evi, “bir uzay gemisi, bir denizaltı, masal cenneti” şeklinde nitelendirirken, Uzun Hikâye’de de bu vagon dan ev bir “masal gemisi” şeklinde karşımıza çıkar:

“Ne zaman annem akılıma düşse o vagon dan evi hatırlıyorum. Sisler arasında beliren bir masal gemisi gibi.(...) Küçük istasyon binasının arkasında, battal bir hatta çekilmiş, eski bir vagon da kalıyorduk. Vagon dan ev.”(s.7-8)

Ana hatlarıyla vagon dan evin gözler önüne serilmesinden sonra çocuk, dedesi Pehlivan Süleyman’ın hikâyesini anlatmaya başlar: Kahramanın babasını, dedesi Pehlivan Süleyman büyüt m üştür. Dede Süleyman ve Ali Bey; Bulgaristan’dan kaç ar, Eyüp Sultan’da bir ev tutarak Türkiye’ye yerleşirler. Süleyman, evinin bahçesine âdeta küçük bir çiftlik kur ar ve buradan geçimini sağlayıp, torunuyla birlikte hayata tutunur. Bir süre sonra Pehlivan Süleyman, cami şadırvanında abdest alırken ölür. Küçük yaş ta babası ölen ve annesi Kırcaali’de kalan Ali Bey, dedesi de ölünce yapayalnız kalır.

Ali Bey, dedesi öldükten sonra her şeyi satıp, kaldığı evden ayrılır. Yazar, sonrasında babasının başından geçenleri şöyle özetler:

“Böylece babam hayatın demir örsünde dövülmek üzere kendini zamanın girdabına atmış. Tahsili yarı kalmış. Bir sürü iş e girip çıkmış.

Kâtiplik, puantörlük, muhasebe yardımcılığı, bir kitapçıda tezgâhtarlık-okumaya meraklı olan babam bayağı solcu biri olan bu kitapçının yanında iken çok kitap okurmuş, yazı yazmaya da o günlerde başlamış-sonra uzun süre avukat yardımcılığı yapmış. Halıcioğlu’nda askerlik falan derken yıllar geçmiş.”(s.13)

Uzun Hikâye’nin ilerleyen bölümlerinde Ali Bey ile Münire Hanım arasındaki aşktan söz açılır. Sonrasında Münire Hanım’ın Ali Bey’e kaçması, Ali Bey’in eşinin ağabeylerinden aldığı intikam, mizahî bir tutumla ve devrin nostaljik havası içinde etkileyici bir şekilde anlatılır.

Bulgaristan göçmeni Ali’nin yaptığı, dillere destan olmuştur: “Sinemayı yakıp Münire’yi kaçır an Bulgaristan göçmeni Ali’nin destanı.” Bu olay sonucunda Münire’nin ailesi, Ali’nin ve kızlarının peşine düşer. Bulgaristan göçmeni Ali’nin Anadolu’daki göç macerası, bu zorunluluk sebebiyle vukû bulur. Yıllar göçlerle, mülkiyet hissine bir türlü bağlanmadan geçer⁴, bu göçler de çocuğun zihninde değişik soruların oluşmasına neden olur:

“Nereliyim acaba?

Bunu kendime de sor ar, bir cevap bulamam.

⁴ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz: Selçuk, Orhan, “Uzun Hikâye’de Mülkiyet Politikası”, Atıllar, Mayıs-Haziran 2000, S.3, s.15-17

Coğrafyaya, mekâna dair bir bağlanma, bir aidiyet duygusu yok bende. Zihnimi eşiyor, hafızamı yokluyorum. Hep yollar, kıvrılıp giden tozlu yollar, eski dökülen otobüsler, kamyon karoserleri, tren rayları, vagonlar, kurum, is.”(s.18)

Sonrasında Ali Bey, gittikleri bir kasabanın ortaokulunda kâtip olarak göreve başlar. Burada cereyan eden bir olay, Ali Bey'in adının Sosyalist Ali'ye çıkmasına sebep olur. Ali Bey ve oğlu, bu olaydan sonra, o kasabadan da ayrılmak zorunda kalırlar. Bununla birlikte geçmişin ayak sesleri eserin kahramanlarını her gittikleri yerde takip eder:

“Bu benim babamın adı hani “sosyalist”e çıkmış ya; kendisi bir yere gitmeden önce şöhreti gidiyormuş. Peki bu nasıl büyük bir şöhret olmalı ki, o günün Türkiye'sinde vatanın bu ücra köşesine kadar ulaşmış.”(s.24)

Eserin ilerleyen bölümünde ben-anlatıcı, annesinin ölümünü acıklı bir ağıt yakarcasına anlatır:

“Babam beni aldı, birlikte vagon evimize geldik. Bohçayı açtık. İçinden annemin soluk pembe mantosu, başörtüsü, yıpranmış kunduraları, aynası ve tarağı, yüzüğü ve küpeleri çıktı. Babam bir süre bunlara baktı. Parmaklarının ucuyla dokundu. Sonra kapadı bohçayı. Uzanıp elimden mızıkayı aldı.(...) Sonra mızıkayla birşeyler çalmaya başladı. Ne güzel, ne acıklı, ne tatlı çalıyordu. Birlikte ağladık. Babamı ilk kez ağlarken görmüştüm.”(s.30)

Ben-anlatıcı, sonrasında da gittikleri kasabalardaki insan manzaralarını bütün samimiyeti ile gözler önüne serer: İstasyon şefi ile karısının, babasının görev yaptığı Sarıkaya Otel ve Kıraathanesi'nin sahibi Emin Efendi'nin, Çerçi Abdullah ile karısı Şadiye'nin, ilkokul öğretmeni Saadet İncekara'nın, kas erimesi hastalığına tutulmuş boncuk işlemecisi Celal'in, Çarşıağası İskender Zopuroğlu'nun, Üçgen Erdoğan'ın hikâyesi...

Mustafa Kutlu, eserin birinci bölümünde bu kahramanları, bütün canlılığı ile tasvir etmiş ve bir dönemin panoramasını edebiyatçı bakış açısıyla ustaca yansıtmıştır. Uzun Hikâye'nin birinci bölümünün sonunda kahramanımız ve babası, yine göç etmek zorunda kalırlar. Bu seferki göçün sebebi, İskender Zopuroğlu'nun baskılarıdır.

Uzun Hikâye'nin ikinci bölümünde aradan 3-4 yıl gibi bir süre geçmiş, kahramanımız liseyi bitirmiş, üniversite imtihanlarına girmiş, lâkin bu imtihanları kazanamamıştır. Bu bölümünde Ali Bey, bir kitabevi devralır. Eserin bu bölümünde; Tabelacı Osman'ın ve çırağı Kara Turan'ın hikâyesi, Venüs Mualla'nın hikâyesi, Turan ile İncitmez Suna arasındaki aşk, Musa Çavuş'un hikâyesi, Ali Bey'in tutuklanması, kahramanımızın Feride'ye aşkı, Sarhoş Selami'nin hikâyesi... ile dönemin Türkiye'sinden insan manzaraları ve onların başından geçen olaylar gözümüzün önünde canlanmaya devam eder.

Kendi aşk hikâyesinin sonu babasınıninkine benzemeyen çocuk, eserin sonunda Hanyeri kasabasını terk eder, İstanbul'a gitmek üzere yola çıkar, İstanbul'a gitmekten vazgeçer, yine küçük bir kasabada, bir otel odasında hatıralarını yazmaya başlar ve eser de tam çocuğun hikâyesi başlayacakken biter.

Mustafa Kutlu; ben-anlatıcı ağzından yazdığı Uzun Hikâye'de, adı Sosyalist Ali'ye çıkan kahramanı ve onun oğlunun başından geçen olayları merkeze koyarak, bir devrin panoramasını bütün canlılığı ve samimiyetiyle çizer. Eserde, lakapları da kişiliklerine ve devrin modasına uygun bir şekilde çizilen tipler ve anlatılan olaylar, gözümüzün önünde bir film şeridi gibi canlanır. Yazarın bu eserindeki başarısı, üslûbundaki akıcılığın yanı sıra, çizdiği insan manzaralarındaki gerçeklikten kaynaklanmaktadır.

Eserde anlatılan zamanın; kesin bir tarih bildirilmemekle birlikte eğitim seferberliğinin, yazlık sinemaların, göçebe lunaparkların ve popüler romanların yaygın olduğu, kasabalarda dahi buzdolabının olmadığı yıllar olduğu ayrıntılardan anlaşılmaktadır.

Mustafa Kutlu, kendisiyle yapılan iki röportajda otobiyografik bir yazar olmadığını belirtmiştir.⁵ Yazar, otobiyografik bir yazar olmadığını söylese de, onun hikâyelerinde geçmişinden izlerle karşılaşırız. Uzun Hikâye ise, yazarın hikâyeleri içinde otobiyografik özelliklerin en belirgin şekilde görüldüğü eseridir.⁶ Bu konuyu örneklerle ve diğer hikâye kitaplarıyla karşılaştırmalarda bulunarak açıklayalım:

⁵ Konuşan: Hamiyet, Yıldırım, "Çocukluğumun Saflığını Korumaya Çalışıyorum", Zaman Pazar, 19.09.1999, S. 38, s. .6-7; Hece, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Ekim-Kasım 2000, S. 46-47, s. .248

⁶ **Alâattin Karaca**, Uzun Hikâye'nin otobiyografik bir öykü olduğunu belirtir ve şu tespitleri yapar:

"Uzun Hikâye, genç bir anlatıcının babası ile beraber Anadolu'nun çeşitli kasabalarında yaşadıklarını anlatan bir otobiyografik öyküdür. Çocukluğunu bir istasyonda, vagonun bir evde geçiren, lise yıllarında karpuz sergilerinde çalışan, garsonluk yapan, yazlık sinemalarda kuru yemiş satan, futbol oynayan kahraman, öykü yazarı Mustafa Kutlu'dan izler taşır." (Alâattin, Karaca, "Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâyesi", Türk Dili, S.265, Ocak 2004, s.53,57)

Gürsel Aytaç eserin otobiyografik olup olmadığı hususunda şunları belirtir:

"Ben-anlatı tarzında kaleme alınmış ve otobiyografik olup olmadığını ancak Mustafa Kutlu'nun hayatını yakından bilenlerin saptayabileceği 'Uzun Hikâye', bir yaşamöyküsüdür. Ve kitabın son satırlarının, ilk satırlarının tekrarı oluşu, hayatı anlatılan kişinin bir yazar olduğunu ortaya koysa da o yazarın Mustafa Kutlu'nun kendisi olup olmadığı uzak bir okuyucu için belirsiz." Gürsel, Aytaç, "Uzun Hikâye", Cumhuriyet Kitap, 08.06.2000.(Ömer Lekesiz'den nakil s.118-119)

Hakkı Yanık ise Uzun Hikâye'de yazarın hayatından parçaları gördüğümüzü belirtir:

"Hikâyede geçen isimler, Kutlu'ya ve onun yaşadığı hayata pek uzak değil. Yazarın hayatından da parçalar görmek mümkün." [Uzun Hikâye üzerine yazarlarla konuşma, Konuşan: Özkan, Fadime, "Kutlu'nun Uzun Koşusu", Yeni Şafak, 23.03.2000, s.14]

İcabi Akçaoğlu Uzun Hikâye'nin herkesi etkilemesini yazarının "gizli sayılabilecek erken hatıra denemesi" olmasından kaynaklandığı yorumunu yapar:

"Kutlu'nun son kitabı Uzun Hikâye'nin herkesi çarpması kimi yerde diğer kitaplarının hülâsası ve bir yerde gizli sayılabilecek erken hatıra denemesi olarak okunduğu içindir." İcabi, Akçaoğlu, "Derdini Hikâyeciye Anlat", Atıllar, Mayıs-Haziran 2000, S.3, s.18

Daha önce *Yoksulluk İçimizde*, *Bu Böyledir* ve *Arka Kapak Yazıları* adlı hikâye kitaplarında karşılaştığımız "buğday yığınlarını geçerek bakır güğümle kolları koparcasına çeşmeden su taşıyan ve köpüklenen suyun sesini dinleyen çocuk" figürü *Uzun Hikâye*'de de görülür:

"Bu boş saha üzerinde olmalıydı demek bakırcılar çarşısı. Şu ilerisi marangozlar çarşısı. Bir akar çeşme olmalıydı buralarda. Tam iplikçilerle buğday meydanının kesiştiği köşede. Kalaylı maşrapaları iki yandan zincirlerle bağlı, iki lülesinden kol gibi billur sular akıtan. Demek o koskoca buğday meydanı dedikleri yer şu küçücük arsa imiş. İki elinde iki bakır güğüm. Çeşmeden doldurur, bir baştan bir başa geçerdi meydanı. Kolları kopardı, bir günlük yol sanki. Boş. Şimdi boşluk. Boşlukta buğday yığınları." (*Yoksulluk İçimizde*, s.83)

"Caminin şadırvanından her akşam üstü bakır güğümle su taşırdım. Güğümleri mermer şadırvanın musluğuna dayardık. Suyun sesini dinlerdik. Güğümün altından gelen ses, ortalara doğru dalan, ağdalanan boğaza yaklaştıkça tizleşip şırlıtısını şaklatan ses. Varsın aksın. Soğusun. Bulgur bulgur üzerinden taşsın, azıcık köpüklensin." (*Bu Böyledir*, s.14)

"Çöl güneşi altında göz alabildiğine uzanan altın sarısı kum tepeleri gibi buğday yığınlarını aşılmaz dağlar gibi sıralanmış çuvalları geçmek, çeşmenin serin şırlıtısına ulaşmak gerekiyordu. At arabalarının, fişkilara yuvalanmış sinek sürülerinin, çuval gölgelerine sığınmış kara bıyıklı köylülerin arasından geçerdim. İri bakır güğümü çeşmenin lülesine dayar, suyun sesini dinlerdim. Bakır güğüm dolar taşardı. Lüleden köpüren su köpüklendikçe yüzüme gözüme bir serinlik yayılırdı. Bu serinlikten aldığım güç ile aynı çölü bu defa ağır bir yük ile geçmeye çalışırdım. Aman Allahım, ne büyük bir meydandı bu buğday meydanı. Git git bitmez. Su dolu güğüm baldırlarıma vurdukça ağırlaşır, dal gibi ince bileklerim kesilir." (*Arka Kapak Yazıları*, s.17–18)

"Kahvenin emektarı Kurban Emi ile birlikte omuzlukları kuşanır, Ortaçeşmeden su taşırdık. Su doğrucu küpe girer, küp domur domur terleyerek suyu soğutur, bir de küpün toprak tadı suya ilave olunca yaz günlerinin bunaltıcı sıcağında tadına doyum olmazdı." (*Uzun Hikâye*, s.35)

Su taşıyan çocuk figürünün bu kadar sık bir şekilde Kutlu'nun eserlerinde karşımıza çıkması, yazarının hayatında unutamadığı ve bilinçaltına işlenen bir ânın/ânların edebî esere yansması olarak değerlendirilebilir.

Uzun Hikâye'de kahramanın babası Ali Bey, yazarın babası gibi divan başkâtipliği ya da arzuhalcilik yapar. Göçmen Ali, değişen mekân ile daima meslek

değiştiren bir kişi olarak karşımıza çıkmakla birlikte, onun mesleği; *dava vekilliği*, *arzuhalcilik* yahut *okul kâtipliği*dir. Beşir Ayvazoğlu, **Defterimde 40 Sûret** adlı kitabındaki “*Bir Hikâyecinin Çocuk ve Genç Adam Olarak Portresi*” başlıklı yazısında Mustafa Kutlu’nun babası ile ilgili şu bilgiyi verir ki; Uzun Hikâye’nin bu bakımdan yazarın hayatından izler taşıdığını belirtebiliriz:

“(…) Emekli olduktan sonra *Cihan Kıraathanesi*’nde *istidacılık* yapmaya başlayan Nurettin Bey’in çocuklarına okulda okutulanlar dışında kitap alacak ekonomik gücü kalmamıştır.”⁷

Yoksulluk İçimizde’de kahramanın(Engin) hayatında mühim bir mekân olarak karşımıza çıkan *Cihan Otel ve Kıraathanesi*, **Uzun Hikâye**’de *Sarıkaya Otel ve Kıraathanesi* ismini alır:

“-Nereye beyim?..

-Cihan Oteline!...

Mutlaka “*Cihan Otel ve Kıraathanesi*”nde kalmalıydı. Adliye Başkâtipliğinden emekli amcası Ali Kemalî Bey’in bir köşesinde *istidacılık* yaptığı, iki katlı, önünde iri dut ağaçları sıralanan –bu dut ağaçları, babası, amcası ve onların arkadaşları, bütünü 28.sokak sakinleri, Temmuz ortasında, o tozlu öğle saatleri ve sıvaşık sıcaklar atlatılmış, bir arazöz kaldırımlardan fişkiran ateşi cızırtılarla söndürmüş, henüz ikindi camisinden dönülmüş, kısa pantolonlu bir çocuk, sıska bacaklı, kendisi...”(**Yoksulluk İçimizde**, s.82)

“Babam o yıllarda *arzuhalcilik*, aynı zamanda *dâvâ vekilliği* yapıyordu. *Dava vekilliği* dediğin bir nevi *avukat*.(...)Sarıkaya Otel ve *Kıraathanesi*’nin bir köşesine koyduğu tahta masaya yerleştirmişti.”(**Uzun Hikâye**, s.33)

Yazarın 5402 adlı hikâyesinde çocuk ve babası; ırmaktan balık tutarlar ve bu balıkları eve getirdiklerinde, çocuğun annesinin bu balıklardan midesi bulanır. Aynı durum ile Uzun Hikâye’de de karşılaşırız:

“Babamla birlikte *ırmak kıyısına* iniyoruz. Dallarda buz parıltıları. *Yılgınlara bağladığımız oltaları çekiyoruz*. Bir-iki kiloluk sazanlar, *bıyıklı balıklar oltaları gere gere geliyorlar*. Annem vazgeç şu balık sevdasından *bey çok pis kokuyor dedikçe*, biz babamla bu kıpırtısız kış günlerinde ırmağa doğru gitmekten vazgeçmiyoruz.”(**Arka Kapak Yazıları**, “5402”, s.106)

“Biz babamla o saatlerde, yani babamın işten dönüp elindeki çıkını anneme verip, beni omzuna aldığı ve birlikte *ırmak kıyısına* indiğimiz

⁷ Beşir, Ayvazoğlu, a.g.e.,s.166

saatlerde, bambaşka heyecanı yaşırdık. Babam gündüzlerden yemleyip ırmağa saldığı, bir ucunu kıyıdaki yıldınlara bağladığı oltalarını çekerdi.

İri pullu, bıyıklı sazanlar oltayı gere gere gelirdi. Annem bıkmıştı artık balık ayıklamaktan, hem midesi bulanıyordu, hamile kadın.”(Uzun Hikâye, s.28)

“Evde beslenen kuş” da yukarıda adı geçen hikâye kitaplarında karşımıza çıkan diğer bir benzer figürdür. Bu kuş, Yoksulluk İçimizde’de kanarya iken, yazarın 5402 adlı hikâyesinde ve Uzun Hikâye’de saka kuşu olur:

“Babasının minderi sac sobanın başındaydı. Kar yağardı durmadan ve kış bitmek bilmezdi.(...)Ve odada babasının bitmek tükenmek bilmeyen titizlenişleri ile şu kışı da sağ selamet atlatıverse diye başından ayrılmadığı kanarya.”(Yoksulluk İçimizde, s.37)

“Sonra ansızın bir sabah bahar çıkageldi.

Bir kardelen toprağı yardı. Ardından sarı çiğdem, nevrüz ve dağ lalesi.

Sakanın kafesini balkona çıkarmıştık.”(Arka Kapak Yazıları, s.108)

“Masa cam kenarında idi ve yanında küçük bir sehpa dururdu. Sehpanın üzerinde gelişkin bir küpe çiçeğı, onun da üzerinde duvara asılı bir saka kafesi.

Babam saka beslerdi.

Yeniçeri kuşu imiş ne demekse.”(Uzun Hikâye, s.33)

Mızıka ve daktilo da, eserde göze çarpan diğer önemli leit-motiflerdir. Eserde *mızıka*, kahramanların inceliğini ve sanatkâr yönlerini; *daktilo* ise mücadelecî yönlerini temsil etmektedir.

Yazarının daha önceki eserlerinde -her yazarın kendini soyutlayamayacağı ölçüde- karşımıza çıkan tavır koymacı, teklif ve telkin edici anlatım tutumları, Uzun Hikâye’de neredeyse yok denecek kadar azdır. Beşir Ayvazoğlu, Uzun Hikâye yayımlandıktan sonra kaleme aldığı yazısında bu konuda şu tespiti yapmıştır:

“Mustafa Kutlu'nun ayırdedici özelliklerinden biri de, yaşama biçimlerine, dünya görüşlerine vb. bakmadan bütün insanlara sevgiyle ve onları anlamaya çalışarak yaklaşmasıdır. Kendi dünya görüşü yazdıklarında belli belirsiz hissedilir; bu kadarından da hiçbir yazar kaçınmaz zaten. Uzun Hikâye ise bana öncelikle nazaran daha arındırılmış geldi.”⁸

⁸ Beşir, Ayvazoğlu, “Uzun Hikâye”, Zaman, 23 Şubat 2000, s.14

Mustafa Kutlu, hikâyecilerinde ayrıntıya önem veren bir yazardır ve o, yarım kalmış ressamlığından kaynaklanan bir bakış açısı ile hikâyelerini pitoresk bir zemin üzerine inşâ eder. Uzun hikâyede de “her biri ak kağıt üstüne düşen tüyler gibi hafif, kuşlar gibi sıcak sözcüklerden oluşan yazı resimler”le⁹ karşılaşırız:

“*Servi ile gürgen arası uzanıp giden çamlar, durgun göle yansıyan akşamın kızıl ışıkları, arkalarında gümüş bir iz bırakarak süzülen kuğu kuşları. Ufukta pembe tüller ile uçuşan bulut kümeleri. Doruklarında kar parıltıları ile dikilen yalçın dağlar. Göllerde Haşim’in şüirlerini terennüm eden kamışlar.*

Kamışların arasından ormanın kuytularına saklanmış kırmızı kiremitli, beyaz badanalı küçük eve doğru kıvrıla kıvrıla giden ıssız yol. Evin bacasından mutlu kıvrımlarla yükselen duman. Akşamın alacasında yuvalarına dönen kuşlar.”(s.66-67)

Uzun Hikâye’nin dikkate değer bir diğer özelliği de dili ve üslûbudur. Yazar, eserini oldukça akıcı bir dil ve üslûpla yazmıştır. Beşir Ayvazoğlu, eserin bu özelliği ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Bundan otuz kırk yıl önce Anadolu’da yaşanan kasaba hayatı ve insan manzaraları o kadar yalın ve o kadar akıcı bir dille anlatılıyor ki, ne demek istediğimi ancak okuduktan sonra anlayabilirsiniz. Hani kitap tanıtma yazılarında sık kullanılan kalıplaşmış bir cümle vardır: ‘Bir solukta okunuyor.’ Bu cümlelerin eksiksiz tarif ettiği bir kitap varsa, Kutlu’nun Uzun Hikâyesidir.”¹⁰

Uzun Hikâye’deki akıcılık, yazarın eserini sohbet havasıyla yazmasından kaynaklanır. Yazar, arada bir müdahalelerde bulunur ve “Uzun Hikâye’yi okunması zevkli bir metin haline getiren, işlediği insan manzaralarının çekiciliğinin yanı sıra, “üslûptaki yarı mizahî, daha doğrusu ben anlatıcının kendisiyle ve hayat hikâyesiyle hafiften gırgır geçmesi demek olan humoresk tutum”dur.¹¹ Aşağıya alacağımız bölümlerde eserdeki sohbet havası ve bu humoresk tutum belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir:

“*Bak, bak, bak... Hani babam Bulgar muhaciri ya, onu çıtlatmak istiyor, bu bir. İkincisi o yıllarda birine ‘sosyalist’ demek, anasına sövmek gibi bir şey. Hele bir de şikâyetçi olsa, adamı ânında uçururlar.*”(s.20)

⁹ Ömer, Lekesiz, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, Kaknüs Yay., İst., 2001, s.118

¹⁰ Beşir, Ayvazoğlu, a.g.y., s.14

¹¹ Gürsel, Aytaç, “*Uzun Hikâye*”, Cumhuriyet Kitap, 08.06.2000.(Ömer Lekesiz’den nakil, Lekesiz, Ömer, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, s.118-120)

"Dedim ya, ben o zamanlar on altı yaşındayım. Cılızım, çöp gibi bacaklarım, kollarım. Ama hırslıyım, atılganım. Yahu babama mı çekmişim ne, hiçbir işte dikiş tutturamıyorum.

Hangi iş kardeşim, sen lisede talebe değil misin. Doğru, lakin sabahçı-öğlenci okuyoruz o gariban lise binasında."(s.31)

Uzun Hikâye'de yer yer mizahî tutum görülmekle birlikte, romantizmin doruk noktalara ulaştığı parçalarla da karşılaşırız:

"Kolyeyi tuttum. Sanki elimi ateşe soktum.

Kolyeye baktım uzun uzun. Bu maviler Ayla'nın mavi gözleri. Kırmızılar Celal'in kanlı gözyaşları. Peki ben nerdeyim? Benim kalbimde kanayan kırmızı gül nerede? Bunu bana yapmayacaktın Celal."(s.51)

"Söylemedim ama yaşadığım zehir yeşili acı yükselmiş gırtlığıma dayanmıştı. Geceleri, yalnız geçen geceleri ne yapacaktım. Bazen pencereyi açıp 'yeter artık, yeter' diye bağırırım geliyor.

Bağırmadım. Yumruğumu ağzuma bastırıp gözyaşlarımı sildim."(s.107)

Kutlu; Uzun Hikâye'yi kurgularken, çoğunluğunu şarkı ve türkü sözlerinin oluşturduğu alıntılar yapmış, atasözü ve deyimleri de eserinde sıkça kullanmıştır. Bu eseriyle yazar, yer yer ironiye ve mizaha da yer vererek dili kullanmadaki ustalığını bir kez daha ortaya koymuştur. Edebî eseri kıymetlendiren de, neyin anlatıldığından ziyade nasıl anlatıldığıdır.

Sonuç

Klâsik Şark üslûbundan hareketle geliştirdiği hikâye tarzı ile son dönem Türk edebiyatının en önemli hikâyecilerinden biri olan Mustafa Kutlu'nun yazarlık serüveninde 2000 yılı önemli bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir. 2000 yılında Uzun Hikâye adlı eserinin yayımlanmasından sonra bir uzun hikâye dönemine giren Kutlu, günümüze kadar peş peşe sekiz uzun hikâye yayımlamış ve edebiyatımızda bu türün güzel ve başarılı örneklerini kazandırmıştır. Biz bu çalışmamızda yazarın bu uzun hikâye döneminin ilk eseri olan Uzun Hikâye'yi yazar-hayat-eser bağlamında tahlil etmeye çalıştık.

Yazarın diğer eserlerinden aldığımız parçalarda yaptığımız karşılaştırmalar, kullanılan ortak leit-motifler, Kutlu'nun hayat hikâyesindeki ayrıntılarla eserdeki çocuk kahramanın başından geçen olaylardaki paralellik, eserin otobiyografik özelliğini açıkça göstermektedir. Bu özellik, hâtırâ kutbuna yaklaşan eserin diline ve üslûbuna da yansımış, yazar oldukça sade, akıcı bir dil ve samimi bir üslûpla eserini kurgulamıştır.

Mustafa Kutlu; kendi hayat hikâyesinden izlerin bulunduğu Uzun Hikâye’de, Göçmen Ali ve onun eser boyunca adını öğrenemediğimiz, belki bu sebeple biraz daha sahiplendiğimiz oğlunun başından geçen olayları, bir devrin panoramasını ince fırça darbeleriyle çizerek, üstün bir dil ve üslûp kudretiyle hikâyeleştirmiş, edebiyatımıza uzun hikâye türünün en güzel örneklerinden birini kazandırmıştır.

KAYNAKÇA

- Akçaoğlu, İcabi, “*Derdini Hikâyeciyeye Anlat*”, Atlılar, Mayıs-Haziran 2000, S.3,s.18.
- Aktaş, Şerif, “*Hikâyeciliğimizde Yeni Bir Tarz: Yoksulluk İçimizde*”, Türk Edebiyatı, Şubat, 1984, S.124, s.74-76.
- Aytaç, Gürsel, “*Uzun Hikâye*”, Cumhuriyet Kitap, 08.06.2000.
- Ayvazoğlu, Beşir, *Defterimde 40 Sûret*, Ötüken Yay., İst., 1996, s.164-168.
- Ayvazoğlu, Beşir, “*Uzun Hikâye*”, Zaman, 23 Şubat 2000, s.14.
- Hece, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Ekim-Kasım 2000,S.46-47 s.248
- Karaca, Alâattin, “*Mustafa Kutlu’nun Uzun Hikâyesi*”, Türk Dili, S.265, Ocak 2004, s.50-61.
- Kutlu, Mustafa, *Yoksulluk İçimizde*, Dergâh Yay., İst., 1981.
- Kutlu, Mustafa, *Bu Böyledir*, Dergâh Yay., İst., 1987.
- Kutlu, Mustafa, *Arka Kapak Yazıları*, Dergâh Yay., İst., 1995.
- Kutlu, Mustafa, *Uzun Hikâye*, Dergâh Yay., İst., 2000.
- Lekesiz, Ömer, *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, Kaknüs Yay., C.4, İst., 2001.
- Orhan, Selçuk, “*Uzun Hikâye’de Mülkiyet Politikası*”, Atlılar, Mayıs-Haziran 2000, S.3, s.15-17
- Orhanoğlu, Hayrettin, “*Bir Uzun Hikâye*”, Kırkayak, Nisan 2000, S.4, s.18.
- Özgül, M.Kayahan, *Kandille İskandil*, Hece Yay., Ank., 2003.

Özkan, Fadime, [Uzun Hikâye Üzerine Yazarlarla Mülakat] "*Kutlu'nun Uzun Koşusu*", Yeni Şafak, 23.03.2000, s.14.

Tonga, Necati, ***Hikâyeciliğimizdeki Zenginlik: Mustafa Kutlu ve Yoksulluk İçimizde***, Akçağ Yay., Ank., 2005.

Yıldırım, Hamiyet.(Röportaj), "*Mustafa Kutlu: Çocukluğumun Sağlığını Korumaya Çalışıyorum*", Zaman Pazar, 19.09.1999, S.38, s.6-7